

КУЛЬТУРНИЙ ОПІР ЯК ФЕНОМЕН КУЛЬТУРИ

Вінницький національний технічний університет;

Анотація

Досліджено культурний опір як складний феномен у відповідь на домінування чи культурну гомогенізацію. Розглянуто теоретичні підходи від Грамші до сучасних культурних студій. Проаналізовано форми прояву опору – від мистецтва та субкультур до цифрових практик. Визначено його функції від утвердження ідентичності до соціальної критики. На прикладах обґрунтовано роль культурного опору як механізму підтримки культурної різноманітності та агента змін.

Ключові слова: культурний опір, контркультура, гегемонія, ідентичність, субкультура, культурна динаміка.

Abstract

Cultural resistance is examined as a complex phenomenon emerging in response to domination or cultural homogenization. Theoretical approaches from Gramsci to contemporary cultural studies are considered. The forms of its manifestation are analyzed, from art and subcultures to digital practices. Its functions are defined, from identity assertion to social criticism. Examples substantiate its role as a mechanism for sustaining cultural diversity and an agent of change.

Keywords: cultural resistance, counterculture, hegemony, identity, subculture, cultural dynamics.

Вступ

У сучасному глобалізованому світі, де посилюються процеси культурної уніфікації та економічної домінації, феномен культурного опору набуває особливої актуальності. Культурний опір – це комплекс свідомих та несвідомих практик, символічних актів та дискурсів, спрямованих на протидію нав'язаним нормам, цінностям та смислам. Він виступає не лише як реакція на зовнішні впливи, але й як активний чинник формування альтернативних ідентичностей та соціальних реальностей. Розуміння природи, механізмів та форм культурного опору є ключовим для аналізу сучасної культурної динаміки та соціально-політичних процесів.

Мета роботи – систематизація теоретичних підходів до концепту культурного опору, аналіз його основних форм у сучасному суспільстві та визначення його соціокультурних функцій.

Результати дослідження

Сучасне теоретизування культурного опору відходить від жорсткої бінарності «домінування/протистояння» на користь аналізу мікропрактик, афектів та мережевих логік. Опір розглядається як розподілена, часто децентралізована діяльність, що може бути тимчасовою, емоційною та парадоксально вплетеною в системи, які вона критикує.

Однією з провідних арен опору сьогодні є цифровий простір. Соціальні мережі, платформи для стримінгу та месенджери стали полем для формування контрдіскурсів [1, р. 133]. Хештег-активізм (на кшталт #BlackLivesMatter чи #MeToo) демонструє, як окремі історії агрегацією можуть формувати потужні глобальні наративи, що кидають виклик усталеним системам влади [2, р. 115]. Меми та вірусний контент, завдяки іронії та гумору, слугують інструментами швидкої деконструкції пропаганди чи соціальних табу, формуючи своєрідну «гвинтівкову культуру» символічного спротиву [3, р. 200].

Важливою формою є альтернативні та громадські медіа. На противагу корпоративним медіахолдингам, вони створюють простори для маргіналізованих голосів, експериментують з

форматами та перевіряють факти, виконуючи роль медійного контролору [4, р. 330]. Ці платформи часто базуються на принципах горизонтальності, краудфандингу та відкритого доступу.

У сфері мистецтва опір часто приймає форми тимчасових інтервенцій, перформансів та партиципаторних проєктів. Сучасні художники та художниці через естетичні засоби втручаються в публічний простір, піднімаючи питання екології, прав людини чи історичної пам'яті, трансформуючи мистецтво з об'єкта споглядання в інструмент соціальної участі та прямої дії [2, р. 56].

Проте культурний опір не позбавлений суперечностей. Його часто асимілює мейнстрімова культура та ринок (явлення «кептування» спротиву). Крім того, він може бути фрагментованим та ефемерним, не перетворюючись на стійкі інституційні зміни. Іноді опір виражається в консервативних чи ізоляціоністських формах, спрямованих не на відкритість, а на закриття кордонів ідентичностей [4, р. 330].

Висновки

Культурний опір у XXI ст. виявився життєздатним і адаптивним феноменом, який інтенсифікувався у відповідь на нові виклики. Він перестав бути прерогативою маргіналізованих груп, ставши доступним інструментом самовираження та політичної участі для мільйонів через цифрові технології. Його основна сила полягає в креативності, здатності генерувати нові смисли та об'єднувати людей навколо альтернативних проєктів майбутнього. Хоча його вплив може здаватися розрізненим, саме культурний опір підтримує критичну рефлексію суспільства, захищає культурний різноманітність і слугує інкубатором соціальних інновацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Foust C. R. Social Media and Society: A Critical Introduction. Lanham : Rowman & Littlefield, 2021. 240 p.
2. McCosker A. Online Anti-Publics: Social Media and the Contested Politics of Everyday Life. Cham : Palgrave Macmillan, 2022. 150 p.
3. Phillips W. You Are Here: A Field Guide for Navigating Polarized Speech, Conspiracy Theories, and Our Polluted Media Landscape. Cambridge : The MIT Press, 2021. 232 p.
4. Milan S. Big Data from the South: The Beginning of a Conversation We Must Have // Television & New Media. 2019. Vol. 20. №. 4. P. 319–335.

Женний Андрій Сергійович – студент групи 1KI-256, факультет інформаційних технологій та комп'ютерної інженерії, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: hromdrug27@gmail.com

Герасимов Тимофій Юрійович – доктор історичних наук, доцент кафедри суспільно-політичних наук, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: gerasymov@vntu.edu.ua

Zhennyi Andrii – student of group 1KI-25b, Faculty of Information Technology and Computer Engineering, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: hromdrug27@gmail.com

Gerasymov Tymophiy – doctor of historical sciences, assistant of professor of Social and Political Sciences, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia. e-mail: gerasymov@vntu.edu.ua